

Sú rozhodnutia komisií objektívne?

Juraj Kubiš

V príspevku sa pokúsime načrtnúť spôsob, ako merať (ne)objektívnosť v konaní komisií, ktoré rozhodujú o víťazovi súťaže vo verejnom obstarávaní. Podnetom na riešenie problému boli správy z médií a tlače, ktoré autora príspevku znepokojujú. Uvedieme niekoľko príkladov:

- „... súčasný systém fungovania obchodného registra... Rozhoduje sudca. Má právo povedať si, že firmu do obchodného registra jednoducho nezapíše alebo zapíše povedzme až o pol roka“ (TREND, 21. 4. 2003).
- „Pri približne 43 % obstarávaní totiž ich organizátori použili najjednoduchšiu a najmenej transparentnú metódu – rokovacie konanie bez zverejnenia. Podľa predsedníčky Úradu pre verejné obstarávanie (ÚVO), R. Molnárovej, však obstarávateľia rokovacie konanie zneužívajú a zákon jednoducho obchádzajú“ (TREND, 28. 4. 2003).
- „Z celkového počtu podnikateľov si 73 % myslí, že v procese verejného obstarávania dochádza ku korupčnému správaniu, pričom podľa 52 % podnikateľov k nemu dochádza často a podľa 21 % podnikateľov k nemu dochádza takmer vždy“ (FOCUS, Prieskum pre Transparency International, marec 2003, 31 s.).
- „Primátora trestne stíhajú za porušenie zákona o verejnom obstarávaní. Mestský rozpočet mal pripraviť o takmer 1,8 mil. Sk, keď odvoz a likvidáciu odpadu zveril firme s menej výhodnými podmienkami než ponúkal iný uchádzač“ (Pravda, 28. 4. 2003).
- Sám minister hospodárstva SR hovorí, že „komisie rozhodujú v mnohom subjektívne“ a chce ich eliminovať (Žurnál rádia Twist, 25. 3. 2003 o 18:00).

• „Keď komisia opakovane hodnotí, a to už sa nám stáva takmer pravidlom, že tá istá komisia tú istú súťaž bez zmeny podmienok inak hodnotí o mesiac, o dva, o pol roka. Ja si myslím, že to je závažná vec“ (R. Molnárová, predsedníčka ÚVO, Žurnál rádia Twist, 27. 4. 2003 o 18:00). Keď to kompetentná osoba vie, prečo vo veci nekoná? (pozn. autora).

A mohli by sme pokračovať. Posledný citáť je až nehorázný. Ale. Ukážeme si na fiktívnom príklade, ako možno objektívne merať objektívnosť rozhodovania takejto komisie.

1. Vstupné údaje fiktívneho príkladu

Predstavme si, že máme k dispozícii výsledky, postupnosť dvoch hlasovaní komisie o tej istej veci, o tých istých podkladoch. Hlasovanie sa týkalo kritérií K2 až K5, ktoré hodnotili kvalitu predkladaných dokumentov. Body mohli byť udelené v rozsahu 0 až 20 bodov (kritériá K2 až K4), resp. 0 až 5 bodov (K5). Vstupom sú výsledné body prepočítané na jedného člena komisie. Vstupné hodnoty sú znázornené v tab. 1 a 2. Porovnanie zmien v hlasovaní je v tab. 3.

Pre potreby transparentného porovnávania dát je výhodné transformovať ich do jednotnej stupnice. Výpočtovým východiskom nech je použitie variačného rozpätia.

2. Známkovanie

Zmeny v bodovaní nám nevytvárajú v hlave (nemáme návyk) merateľný obraz o veľkosti, resp. dôsledku zmeny v bodovaní. Preto pre potreby prehľadnosti výsledkov a zmien hodnotenia v druhom hlasovaní použijeme transformáciu na známkovanie používané v škole – vykonáme transformáciu na rozsah známok v intervale 1 až 5. Teda cez jednotnú stupnicu známkovania ich vyrovnáme do jednej optiky.

Zistíme maximá a minimá v bodovaní jednotlivých kritérií, vypočítame variačné rozpätie. Následne vypočítame vzdialenosti jednotlivých získaných bodov od minima. Výpočty sú uvedené v tab. 4 a 5.

Stupnicu známkovania v škole si pamätáme: Znamka Meno Extrém
1,00 výborný maximum
5,00 nedostatočná minimum

Výpočet známky vypočítame podľa vzťahu:

$$z = 5 - \frac{\Delta}{R} \cdot 4$$

uchádzač	K2	K3	K4	K5
E	19,07	18,79	15,86	3,21
F	16,14	16,43	15,86	3,36
I	17,36	18,43	17,43	3,57
S	14,64	15,79	15,14	2,71
U	16,07	15,5	13,86	2,64
H	18,00	19,00	17,21	2,71

Tab.1 Výsledky prvého hlasovania

uchádzač	K2	K3	K4	K5
E	19,58	18,75	16,92	3,50
F	16,58	16,92	16,33	3,75
I	18,33	19,17	17,92	3,92
S	14,00	13,92	14,17	2,25
U	16,33	15,5	14,08	2,58
H	18,00	19,00	17,67	3,00

vyznačenie extrémov v bodovaní K_i

Tab.2 Výsledky druhého hlasovania

uchádzač	K2	K3	K4	K5	spolu
E	0,51	-0,04	1,06	0,29	1,82
F	0,44	0,49	0,48	0,39	1,80
I	0,98	0,74	0,49	0,35	2,55
S	-0,64	-1,87	-0,98	-0,46	-3,95
U	0,26	0,00	0,23	-0,06	0,43
H	0,00	0,00	0,45	0,29	0,74

Tab. 3 Zmena v bodovaní po druhom hlasovaní

parameter	K2	K3	K4	K5
maximum	19,58	19,17	17,92	3,92
minimum	14	13,92	13,86	2,25
rozdiel (variačné rozpätie R)	5,58	5,25	4,06	1,67

Tab.4 Výber extrémov pre normovanú stupnicu

hlasovanie	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
uchádzač	K2	K2	K3	K3	K4	K4	K5	K5
E	5,07	5,58	4,87	4,83	2,00	3,06	0,96	1,25
F	2,14	2,58	2,51	3,00	2,00	2,47	1,11	1,50
I	3,36	4,33	4,51	5,25	3,57	4,06	1,32	1,67
S	0,64	0,00	1,87	0,00	1,28	0,31	0,46	0,00
U	2,07	2,33	1,58	1,58	0,00	0,22	0,39	0,33
H	4,00	4,00	5,08	5,08	3,35	3,81	0,46	0,75

kde Δ = počet bodov – minimum bodov

Tab.5 Vzdialenosti hodnôt od minima (Δ)

hlasovanie	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
uchádzač	K2	K2	K3	K3	K4	K4	K5	K5
E	1,4	1,0	1,3	1,3	3,0	2,0	2,7	2,0
F	3,5	3,1	3,1	2,7	3,0	2,6	2,3	1,4
I	2,6	1,9	1,6	1,0	1,5	1,0	1,8	1,0
S	4,5	5,0	3,6	5,0	3,7	4,7	3,9	5,0
U	3,5	3,3	3,8	3,8	5,0	4,8	4,1	4,2
H	2,1	2,1	1,1	1,1	1,7	1,2	3,9	3,2

Poznámka ku K3:

zníženie hodnotenia v terminológii základnej školy z 3 na 5 u uchádzača S by si nedovolil žiadny učiteľ

Tab. 6 Známky v prvom a druhom hlasovaní

uchádzač	1.	2.	rozdiel
E	2,1	1,6	-0,5
F	3,0	2,5	-0,5
I	1,9	1,2	-0,6
S	3,9	4,9	1,0
U	4,1	4,0	-0,1
H	2,2	1,9	-0,3

Tab. 7 Priemerná známka uchádzača

Výsledky transformácie bodov na známky sú uvedené v tab. 6 a 7.

Tab. 7 zrazu ukazuje podivné správanie sa komisie. Akoby sa všetky ponuky čarovným prútikom zlepšili, len jedna prepadáva nadol. Ešte názornejší obraz získame, keď

oči nezaťažíme číslami, ale ukážeme len trend zmeny (obr. 1).

Údaje na obr. 1 predstavujú dôkaz, že hodnotenie nezodpovedá očakávanému normálnemu rozdeleniu a vymyká sa z kategórie všetkých známych teoretických rozdelení používaných v matematike, fyzike i ekonomike. Inak povedané: u 3 uchádzačov neexistuje znak náhodnosti.

Záver

Možno použiť i ďalšie metódy pre kontrolné účely ako meranie zmeny variačného rozpätia, zmeny vzdialenosti od hranič-

uchádzač	K2	K3	K4	K5	
E	+	-	+	+	
F	+	+	+	+	len +
I	+	+	+	+	len +
S	-	-	-	-	len -
U	+	=	+	-	
H	=	=	+	+	

Obr.1 Trend zmeny v hlasovaní po druhom kole

ných hodnôt i pomerovými reláciami max./min. hodnotenia ako celku, index rastu/poklesu hodnôt medzi prvým a druhým hlasovaním. Ďalej je zaujímavá analýza kolísania bodovania medzi prvým a druhým hlasovaním, keď vychádzame z hypotézy, že prijateľná hodnota zmeny hodnotenia u člena komisie je v rozpätí ± 1 .

Príspevok mal dva ciele. Inšpirovať i vyzvať odbornú verejnosť na rozvíjanie metód i takéhoto druhu meraní (situácia v SR si to vyžaduje) a upozorniť členov komisií, že ich správanie je kontrolovateľné (ak by sa chceli zachovať tak, ako v tomto fiktívnom príklade).

Literatúra

- [1] OPAVA, Z.: Jak sestrojovat spojnicové nomogramy. 1.vyd. Praha. Práce; Nakladatelství technické literatury 1972, 172 s.
- [2] KULČÁKOVÁ, M., RICHTEROVÁ, K., VIESTOVÁ, K., LABSKÁ, E.: Výskum trhu. Bratislava, SOFA 1994, 129 s.

Ing. Juraj Kubiš, CSc.
Slovakodata a. s., Bratislava